

วนธรณิศาร

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Phyllanthus pulcher* Wall. ex Mull. Arg.

วงศ์ : EUPHORBIACEAE

ชื่ออื่น : เสนียด (กรุงเทพมหานคร) กระเทียมยอด (ชุมพร) ตรึงบาดาล (ประจวบคีรีขันธ์) ก้างปลาดิน ดอกใต้ใบ (นครศรีธรรมราช) คดทราย (สงขลา) ก้างปลาแดง ศรีบยอด (สุราษฎร์ธานี) ก้างปลา (นราธิวาส) มะขามป้อมดิน (เชียงใหม่)

ลักษณะทั่วไป : ไม้พุ่มกึ่งยืนต้น ขนาดเล็ก สูง 1-1.5 เมตร ลำต้น ตั้งตรง แผ่กิ่งก้านที่บริเวณใกล้ปลายยอด เปลือกต้นเรียบ เป็นสีน้ำตาล ลำต้นกลม มีรอยแผลใบตามลำต้น มีขนนุ่มที่กิ่งอ่อนและใบประดับ ส่วนอื่นเกลี้ยง ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับแน่นระนาบเดียว บริเวณปลายยอด ประมาณ 15-30 คู่ ในแต่ละกิ่งย่อย แผ่นใบรูปขอบขนานเบี้ยว หรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 0.8-1.3 เซนติเมตร ยาว 1.5-2.5 เซนติเมตร ปลายใบมน โคนใบมนเบี้ยว ขอบใบเรียบ ปลายสุดมีติ่งแหลมเล็ก แผ่นใบเรียบทั้งสองด้าน แผ่นใบแผ่ และบาง หลังใบสีเขียว ด้านท้องใบสีเทาแกมเขียว เส้นใบข้าง 6-8 คู่ ก้านใบสั้น ยาว 0.8-1.5 มิลลิเมตร ก้านมีสีแดงเล็กน้อย หูใบรูปหอกแกมสามเหลี่ยม ขนาด $3-4 \times 1.5-2$ มิลลิเมตร สีน้ำตาลแดง ดอก เป็นดอกเดี่ยว สีแดงเข้ม แยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ใบประดับมีขนนุ่มที่ฐาน ดอกตัวผู้ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ กลีบดอกมี 4 กลีบ โคนสีแดง เกสรเพศผู้ มี 2 อัน ก้านชูสั้น เชื่อมติดกัน อับเรณูแตกตามยาว ก้านดอกบาง ยาว 5-10 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยง 4 กลีบ รูปสามเหลี่ยมแกมรูปไข่ ขนาด $2-3 \times 1-2$ มิลลิเมตร สีแดงเข้ม ของแหว่ง มีต่อม ฐานฐานดอกเป็นต่อม 4 อัน รูปเหลี่ยม หรือรูปไตแบนบาง กว้าง 0.5-0.7 มิลลิเมตร ดอกตัวเมียมีกอกอกตามซอกใบที่ปลายกิ่ง ดอกห้อยลงเรียงกันอยู่หนาแน่นตามใต้ท้องใบ กลีบดอกมี 6 กลีบ รูปไข่ ก้านดอกคล้ายเส้นด้าย ยาว 15-23 มิลลิเมตร โคนกลีบดอกติดกัน มีขนตามขอบกลีบ ปลายกลีบดอกสีเขียว โคนกลีบดอกสีม่วงแดง กลีบเลี้ยง 6 กลีบ รูปสามเหลี่ยมแกมรูปไข่ ขนาด $3.5-4 \times 1.5$ มิลลิเมตร ขอบแหว่ง รั้งไข่รูปกึ่งกลม เกลี้ยง ส่วนปลายมี 6 พู ภายในรั้งไข่มี 3 ห้อง มีก้านชู 3 อัน ผล รูปทรงกลม ขนาด 3 มิลลิเมตร ผิวเกลี้ยง สีน้ำตาลอ่อน ก้านยาว 2-2.5 เซนติเมตร มีกลีบเลี้ยงติดอยู่คงทน ผลเรียงเป็นแนวคู่เป็นระเบียบอยู่ใต้ใบ

การกระจายพันธุ์ : พบกระจายตามป่าผลัดใบ ที่ระดับความสูงไม่เกิน 400 เมตร

ออกดอก : ออกดอกกราวเดือนพฤษภาคมถึงกันยายน ติดผลราวเดือนสิงหาคมถึงพฤศจิกายน

การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด

ประโยชน์ : จัดเป็นไม้มงคลโบราณนำมาประกอบทำน้ำมันต์ โดยใช้ใบของธณีสารชุบน้ำมันต์ประพรมเป็นการปัดรังควานและเสนียดจัญไร ตำรายาไทย ใบแห้ง บดเป็นผงแทรกพิมเสนกวาดคอเด็ก เพื่อลดไข้ รักษาแผลในปาก และขับลม ใช้พอกฝี บรรเทาอาการปวดบวมและคัน **ต้น** ต้มน้ำกินแก้ปวดท้อง เป็นยาล้างตา แก้ฝีอักเสบ **ใบ** ตำเป็นยาพอกเหงือกแก้ปวดฟัน และแก้อาการบวม และคันตามร่างกาย **ราก** รสจืดเย็น แก้ไข้ตัวร้อน แก้พิษตานซางเด็ก ต้มดื่มขับลมในลำไส้ **ประเทศมาเลเซีย** ใบ ใช้แก้ปวดฟัน แก้โรคเหงือก แก้แผล แก้บวมคัน แก้ไข้สูง แก้น้ำที่ไต ปวดกระเพาะอาหาร แก้ปวดแผลจากอาการไหม้

